

פרשת וירא לעלון עדת הצופים

הענין העיקרי של פרשה זו, למרות ריבוי העיניינים שבה, הוא עקידת יצחק. ופרשה זו אינה מרפה מן התודעה היהודית לדורותיה. איך סיפור כה קשה של אב מתעלל המוכן לרצוח את בנו יכול להיות אחד מסיפורי המופת שלנו? עקידת יצחק מנקזת אליה מבחינות רבות את סוגיית היחס שבין דת למוסר ביהדות: האם כאשר צו דתי מתנגש בצו מוסרי, יש לצו הדתי קדימות הכרחית על המוסר או שמא, יש להבין את הסיפור הזה אחרת? במילים אחרות, האם מצוות שבין אדם למקום בהכרח חשובות יותר ממצוות שבין אדם לחבירו? נענין בפרשנות שני הוגים יהודים בני המאה העשרים לסיפור זה.

דוד הרטמן כותב על הציפייה שלו שאברהם יעמוד גם כעת, כאשר צווה "קח נָא אֶת בְּנֶךָ ... וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה" (בראשית כב ב), אל מול אלוהים ויטען לחוסר המוסריות של מעשה זה, כפי שעשה בענין סדום. צפייה זו נכזבת. אברהם מציית ללא אומר.¹ הרטמן אינו פותר קושי פרשני זה אלא מציג שתי פרדיגמות מנוגדות לפרשנות דמותו של אברהם כאב-טיפוס של המאמין הראוי: מצד אחד, אברהם העצמאי שמשמש בחוש הצדק שלו ולא מהסס להתווכח עם אלוהים על צדקתו ומצד אחר, אברהם הכנוע של העקידה. פרשנותם של יוסף דב סולוביצ'יק וישעיהו ליבוביץ' לעקידה – שני הוגים שהרטמן מעריך ומרבה להתדיין אתם - רק מחזקת תפיסה דיכטומית זו. מבחינתם, גדולתו של אברהם בעקידת יצחק נובעת מכניעתו לרצון בוראו למרות ובניגוד לרגשותיו ולערכיו. לפי דעתם, כאשר יש סתירה בין הדת למוסר, הדת קודמת למוסר אצל איש האמונה הראוי. הרטמן חולק על תפיסה זו מכל וכל ומעדיף את אברהם של המלאכים והיכוח על סדום. הוא מכיר בכוח הדגם של אברהם המאמין הכנוע והמציית של העקידה. אין לו פתרון לסתירה.

מתוך השקפה דומה, שאין ולא תיתכן סתירה בין דת למוסר, אלא שאדרבה, הדת מלמדת את המוסר ומטפחת אותו, עמנואל לוינס מציע פרשנות אחרת לעקידה. בהגיבו לפרשנות העקידה של סרן קירקגור,² הדומה מאוד לפרשנותם של ליבוביץ' וסולוביצ'יק, בהאדירה את נכונותו המוחלטת של אברהם להקריב את בנו, כמופת לאדם המאמין באשר הוא, הוא מציע את הפירוש הבא:

תשומת הלב והציות של אברהם לקול שהחזיר אותו לסדר האתי באוסרו עליו קורבן אדם הוא הרגע הנעלה ביותר בדרמה זו. מפתיע שהוא ציית לקול הראשון; אך העיקר הוא שהיה מרוחק די הצורך מציות זה כדי לשמוע את הקול השני.³

¹ עשה ליבך חדרי חדרים עמ' 32

² קירקגור סרן, חיל ורעדה, מאגנס, ירושלים תשמ"ו.

³ 90 pp. Lévinas Emmanuel, *Noms Propres*, Fata Morgana, Paris, 1976. (התרגום שלי, א.ג.).

ראו גם שם, עמ' 86.

הקול הראשון כאן הוא " קח נא את בְּנֵךְ ... וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה ", והקול השני, "אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר" (בראשית כב יב) מה שאברהם הלך ללמוד בהר המוריה הוא שאין להקריב קורבן אדם, לעולם. זהו הציון הדתי האולטימטיבי. למרות הנורמה הרווחת בתקופתו של אברהם של הקרבת קורבנות אדם לאל, עליו להתגבר על פיתוי זה. אלוהים לא מצווה על הקרבת אדם או כל פגיעה אחרת באדם, כי אין סתירה בין ה"דת" למוסר – אף פעם. אלוהים "גורר" את אברהם אל קצה גבול הרצון להקריב את בנו כדי לאסור זאת עליו מכל וכל.⁴

אף אם פרשנות זו אינה קלה על פשט הפסוקים, ובעיקר על המשך הפסוק, "אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעֲשֵׂ לּוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֵ אֱלֹהִים אֶתְּךָ וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֵךְ אֶת יַחֲדָךְ מִמֶּנִּי" (שם), היא תואמת יותר את תפיסתו ה"דתית" והמוסרית של לוינס, המשותפת גם להרטמן.

הרטמן, המכיר פרשנות זאת, הסביר לי בעל-פה שלא בחר בה כי בעיניו יש כאן טרגדיה אנושית, רגע של אבסורד קיומי שבו ההיגיון והצדק האלוהי קורסים לנוכח פני המציאות ואכזריותה. חשוב לראות את הרגע הזה, המוכר מן המציאות, הקורה גם לאברהם.

לוינס והרטמן סבורים שפנים רבות לתורה וריבוי פרשנויות הוא עושר ולא חולשה. כל אחד מהם מוצא דרך אחרת לפרש את סיפור עקידת יצחק המתגר את תפיסת אי-הסתירה שבין "דת" למוסר המשותפת להם, בדרך שונה.

ד"ר אליזבת גולדוין, בוגרת שבט משואות, חברה בקיבוץ גניגר ואם לשלושה בנים. מלמדת מחשבת ישראל באוניברסיטת חיפה, במדרשה באורנים ובמכינה הקדם-צבאית ע"ש רבין. מנחה טקסי חיים ב"הויה – טקס ישראלי". האתר שלי: www.elisabeth.co.il

---

⁴ לוינס לא המציא פרוש זה יש מאין. אפשר להבין את דברי רש"י לבראשית כב יב ברוח זו. ראו גם אמ למקרא: ספר תורת ה' עם חמש מגילות והפטרות, כרך א', דפוס בן-אמוזג, ליוורנו, 1862, בראשית כב א ד"ה "ויהי אחר הדברים האלה".